

ВІЛЬХОВА Оксана Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
(м. Полтава, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Сьогодні у період пандемічних хвороб, активного входження у систему вищої освіти дистанційного навчання надзвичайно актуально і гостро постають питання більш активної взаємодії викладача і студентів в освітньому процесі вишу. Певному вирішенню цієї проблеми допомагає досвіду роботи у вищій школі видатного педагога, мислителя, громадського діяча, ученого – Михайла Драгоманова (1841 – 1895). Він був активним дослідником української історії, фольклору, літератури, боровся за національне виховання підростаючого покоління на вітчизняних традиціях.

Варто назвати науковців, які займалися дослідженням життєвого і творчого шляху Михайла Драгоманова. Передусім, це В. Агеєва, О. Білецький, І. Білодід, О. Бабишкін, А. Войтюк, А. Диба, Н. Зборовська, А. Костенко, Л. Мірошніченко. Також висвітлювали та узагальнювали педагогічні ідеї Михайла Драгоманова М. Антонєць, В. Зайченко, С. Майборода, В. Терлецький та інші.

Народився відомий учений у козацько-старшинській родині міста Гадяч на Полтавщині. Сім'я Михайла Петровича ревно зберігала шляхетність духу, волелюбні традиції, цінності попередніх поколінь. Михайло Драгоманов дуже поважав свого батька: «Щиро повинен я дякувати батькові за те, що він розвинув мої інтелектуальні інтереси та що між нами не було розладу» [3, с. 3].

Відомий громадський діяч мав величезний вплив на свою племінницю і похресницю поетесу Лесю Українку. «Моїм поглядам на науку, релігію, громадське життя я завдячую саме йому», – зізнавалася Леся [2, с. 94]. Вона високо цінувала вміння свого дядька писати і говорити простою популярною мовою. Навіть заздрила студентам, у яких він викладав [1, с. 73].

Після закінчення історико-філософського факультету Київського університету Святого Володимира у 1863 році він залишився у ньому працювати викладачем. Поміж інших викладачів його вирізняли ґрунтовна підготовка до навчальних занять, емоційність і образність викладу, надзвичайна повага до студентів. Михайло Драгоманов прагнув не стільки навчити, скільки допомогти молодій людині стати кращою, свідомо орієнтуватися у житті і обрати правильний професійний шлях [1, с. 72]. На наш погляд, сучасним викладачам варто перейняти такий досвід роботи.

Також Михайло Петрович прагнув до встановлення зі студентами дидактичної, але не менторської взаємодії. У її основу він покладав довіру до особистості, сміливо висловлював упевненість у тому, що саме молодь, освічена і свідомо активна, здатна змінити світ на краще. Як зазначає дослідниця Г. Беленька, аудиторія, де проходила його лекція, часто була так заповнена, що студенти не могли розміститися на лавах і стояли попід стінами та біля дверей. Лекції пролітали для слухачів як єдина мить. Хоча відомий учений мав принципову, іноді навіть саркастичну (особливо в полеміці) вдачу, проте відкритість у спілкуванні, увага і повага до особистості студента, спонукання до самостійності та активності у пізнанні, толерантність суджень сприяли встановленню між викладачем і студентами стосунків особливого характеру, побудованих на взаємоповазі і відповідальності [1, с. 73].

У своїх працях «Народні школи на Україні», «Земство і місцевий елемент у народній освіті», «Педагогічне значення української мови» Михайло Драгоманов обґрунтовує необхідність відкриття українських шкіл [5, с. 6]. Він розглядав особливості й досягнення міжкультурного діалогу українства з австрійцями, білорусами, греками, литовцями, угорцями та іншими народами. «Треба шукати всесвітньої правди, котра була б спільною всім національностям», – стверджував відомий мислитель [4, с. 145].

Михайло Драгоманов багато потрудився, щоб виховувати патріотів рідної землі. Він навчав молодь вірності національним і вселюдським цінностям, заохочував її глибоко оволодівати українською національною ідеологією, європейськими політичними поглядами. Він стверджував: «Освіта і виховання повинні зупинити втечу молодих людей з України, давши їм змогу якнайкраще пізнати свою країну і приєднатися до всесвітніх думок і інтересів з допомогою українського письменства» [5, с. 7]. Для сучасного покоління молоді, на наш погляд, ця думка М. Драгоманова звучить надзвичайно актуально.

Отже, Михайло Петрович був обдарованим викладачем, геніальною особистістю, керманичем тогочасного студентства, який спрямовував вектор своєї діяльності для озброєння молодих людей освітньо-виховними ідеалами, національними цінностями, патріотичними почуттями.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. Педагогічні погляди Михайла Драгоманова у дзеркалі сучасності. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць / гол. ред. М. І. Степаненко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. № Вип. 15. С. 72–76.
2. Лінговський Д. Парадигма виховного ідеалу в житті сім'ї Косачів-Драгоманових. Наукові здобутки студентів і магістрантів - освіти ХХІ століття : зб. наук. праць / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, Псих.-пед. ф-т. Полтава, 2008. Ч. 1. С. 93–95.
3. Петік Л. Мудра любов плекає особистість. Родинна педагогіка

Драгоманових і Косачів. Палітра педагога. 2012. № 2. С. 3–5.

4. Погребняк В. Розвиток ідей полікультурного виховання у вітчизняній педагогічній думці. Дидаскал. 2007. № 5. С. 143–146.

5. Руденко Ю. Велети української духовності або Педагогіка М. Драгоманова і К. Ушинського: виховні ідеали, національні цінності. Освіта. 2004. № 20. С. 6–7.

ВОЛИНЕЦЬ Андрій Андрійович,
кандидат філософських наук з естетики,
Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені К. Д. Ушинського
(м. Чернігів, Україна)

АНАРХІЗМ ЯК ВНУТРІШНІЙ СТРИЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ ПОГЛЯДІВ **М. П. ДРАГОМАНОВА**

Літературна спадщина М. П. Драгоманова складається з двох чітко відмінних частин наукових праць, головню з етнографії та фольклору, і політичних творів, які за своєю формою є суто публіцистичними. Ніколи не виникає проблеми, до якої групи віднести ту чи іншу працю. Дивовижно, що М. Драгоманов, науковець за освітою і професією, ніколи не надавав своїм політичним працям форми наукового трактату.

Безумовно, це не означає, що між двома сторонами творчості М. Драгоманова не існує жодного зв'язку. Він ясно ствердив, що вивчення українського фольклору мало глибокий вплив на розвиток його політичних ідей.

Зовні політичні праці Драгоманова слід розцінювати як публіцистику, але це публіцистика винятково високого рівня. В кожну окрему статтю вкладав Драгоманов свою величезну ерудицію та сумлінну вченість.

Хоча безпосереднім приводом до написання політичних праць часто ставала полеміка, його постава ніколи не була софістичною взяти гору в дискусії за будь-яку ціну, а філософською у найкращому сократівському розумінні пізнати об'єктивну істину.

Попри позверхню публіцистичність М. Драгоманов був активним та оригінальним політичним мислителем. Як завжди буває з оригінальними мислителями, для наступних поколінь його ідеї цікаві не лише з історичного погляду, вони все ще досить життєздатні, щоб збагатити сучасну думку та вплинути на неї.

Той факт, що політичні праці М. Драгоманова звичайно написано з полемічною метою, ускладнює можливість розуміння його ідей.